

Complexnummer: 528898

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Coendersborch

Aantal complexonderdelen

5

Monumentnummers van complexonderdelen

528899, 528900, 528901, 528902, 530400

Woonplaats

Nuis

Gemeente

Westerkwartier

Provincie

Groningen

Locatie van het hoofdobject

Oudeweg 15, 9364 PP te Nuis

Complexomschrijving

Omschrijving van het complex

In structuur en deels in detail gaaf bewaarde historische buitenplaats COENDERSBORCH met HOOFDGEBOUW (1), HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG (2), TUINMUUR (3), TOEGANGSHEK (4) en TOEGANGSHEK (5). Ten westen van de kerk van Nuis ligt de historische buitenplaats Coendersborch, een opstreckende heerd met (wandel)bossen en landerijen reikende tot aan de Jonkersvaart. De Coendersborch is ontstaan uit de heerden Fossemaborg, Heringe en Harckema, die in 1668 in bezit waren van Ludolf Coenders. Omstreeks die tijd werd begonnen met de ontginning van het veengebied ten zuiden van de huidige borg. In 1669 liet Coenders een grupe (waterloop) graven langs zijn venen van de Jonkersvaart naar het Bolmeer. Dertig jaar later, in 1699, vererfde het goed op de familie Van Teyens. In 1813 werd het huidige huis gebouwd door Hyma van Teyens ter plaatse van de 16de-eeuwse voorganger Fossemaborg. Achter de huidige borg zijn fundamenteën en gevelfragmenten van deze borg gevonden. Bij de bouw van de Coendersborch is vermoedelijk veel materiaal van Fossemaborg hergebruikt (o.a. een gevelsteen gedateerd 1571). In 1866 vererfde het goed op buurman en huisarts J. Lunsingh Tonckens. Blijkens de Topographische Militaire Kaart van omstreeks 1853-1854 was het opstreckende terrein van de Coendersborch op dat moment voor de helft ontgonnen. Nadien is door ontginning en bebossing het gebied van het tegenwoordige Coendersbosch ontstaan. De Chromotopographische Kaart des Rijks (verkend 1925; uitgegeven 1928) toont de aanzet van het Coendersbosch, waardoorheen enkele slingerpaden lopen met, ten zuiden daarvan, een gebied bestaande uit veen met verspreide bosaanplant. In 1956 werden borg en bijbehorend terrein aangekocht door het Groninger Landschap. Restauratie van de borg volgde in 1970.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

NB: De muziekkoepeel in de tuin achter de borg is van elders afkomstig en wordt niet van rijkswege beschermd.

Omvang van de bescherming De bescherming van de historische buitenplaats de Coendersborch omvat het borgterrein met borg, de toegangslaan met weilanden aan weerszijden en het opstrekke weide- en bosgebied ten zuiden van de borg. De Coendersborch met bijbehorende opstrekke terreinen alsmede de beschermde boerderijcomplexen Oudeweg 13 en 17 zijn tegenwoordig eigendom van de Stichting het Groninger Landschap. Omwille van de historische en tegenwoordige eenheid valt de bescherming van de historische buitenplaats Coendersborch hiermee voor het grootste deel samen. Aldus wordt de begrenzing aan noordzijde gevormd door de weg van Marum naar Nuis, aan zuidzijde door het fietspad langs de Jonkersvaart; voor de begrenzing aan oost- en westzijde zij verwezen naar de bijbehorende kaart.

Op de bij de omschrijving behorende kaart is de omgrenzing van de buitenplaats, alsmede de aanduiding van de onderdelen aangegeven.

Waardering van het complex

De HISTORISCHE BUITENPLAATS COENDERSBORCH is van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische, de architectuur- en tuinhistorische waarde, de ensemblewaarde alsmede de stedenbouwkundige waarde.

- de buitenplaats heeft cultuurhistorische waarde vanwege de ontstaans- en ontwikkelingsgeschiedenis (tot uitdrukking komend in het terrein), alsmede vanwege de bewonings- en de gebruiksgeschiedenis
- de buitenplaats heeft architectuurhistorische waarde vanwege de voor de bouwtijd karakteristieke stilistische kenmerken van het hoofdgebouw en vanwege het materiaalgebruik en de detaillering van de verschillende onderdelen
- de buitenplaats heeft ensemblewaarde vanwege de bijzondere samenhang tussen de samenstellende onderdelen
- de buitenplaats is tevens van belang vanwege de herkenbaarheid en de grote mate van gaafheid van het exterieur en delen van het interieur
- de buitenplaats is van stedenbouwkundige waarde vanwege de bijzondere relatie met de beide op het terrein gelegen van rijkswege beschermde boerderijcomplexen.

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 528899

Status rijksmonument
Inschrijving register* 18 december 2006
Kadaster deel/nr 82756/194

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Nuis Westerkwartier Groningen

Locatiennaam Locatieomschrijving
Nuis

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Marum B 3326

Omschrijving**

Omschrijving

HOOFDGEBOUW (Coendersborch). Op een omgracht terrein gelegen huis, gebouwd in 1813 in opdracht van Hyma van Teyens ter plaatse van een oudere voorganger. Het achterhuis is van iets jongere datum. De aangebouwde schuur dateert van omstreeks 1850. Op rechthoekige grondslag uit rode baksteen opgetrokken, tweebeukige huis (voor- en achterhuis), bestaande uit een lage benedenverdieping en een hoge bel-etage en gedekt door twee met geglazuurde pannen belegde schilddaken (met zakgoot); op het voorhuis twee gemetselde hoekschoorsteen met borden. De gevels beëindigd door een omgaande kroonlijst met consoles en tandlijst en geleed door meerruits schuifvensters voorzien van hardstenen dorpels en luiken; het achterhuis ondermeer voorzien van zesruitsramen. Vijf traveeën brede voorgevel met omlijste middentravee met ingangspartij bekroond door een fronton met het jaartal 1813. Boven de toegangs(paneel)deur een balkon op consoles; houten balusters; balkondeur tussen gecanneleerde pilasters; bovenlicht. Aan weerszijden beganegronds twee negenruits en op de verdieping twee vijftienruits vensters. In de linkerzijgevel twee (smalle) zesruitsramen met luiken, keldervenster met luik en rond raam; in de rechterzijgevel twee (smalle) zesruitsramen met luiken; staafankers. In het achterhuis ondermeer een tweede toegangsdeur met tweeruits bovenlicht geflankeerd door een zesruits venster en enkele en gekoppelde zesruitsramen. Aangebouwde SCHUUR, opgetrokken uit baksteen op rechthoekige grondslag (deels oude moppen) onder hoog opgaand met rode pannen gedekt wolfdak met uilenborden en windveren; in de voorgevel dubbele houten deuren, waarboven een klein rond raam. In de achtergevel links een staldeur met bovenlicht; voor het overige een vernieuwde ingangspartij met venster. In het INTERIEUR zijn ondermeer van belang de eenvoudige 19de-eeuwse betimmeringen en de twaalf 17de- en 18de-eeuwse wapenborden van het geslacht Fockens.

Waardering

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

HOOFDGEBOUW (Coendersborch) van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de bewoningsgeschiedenis
- vanwege de sobere maar evenwichtige architectuur;
- als voorbeeld van een vrij gaaf bewaarde vroeg-19de-eeuwse borg;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de andere onderdelen van de buitenplaats alsmede met de aangrenzende boerderijcomplexen en de hervormde kerk van Nuis.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Kasteel, buitenplaats

Functie

Landhuis

Monumentnummer*: 528900

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	18 december 2006
Kadaster deel/nr	82779/171

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Jonkersvaart, Nuis	Westerkwartier	Groningen

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Marum	B			3275
Marum	B			1984
Marum	B			2972
Marum	B			3560
Marum	B			1983
Marum	B			3327
Marum	B			3276
Marum	B			1985
Marum	B			1986
Marum	B			3326
Marum	B			1988
Marum	B			461
Marum	B			1987
Marum	B			3792

*Omschrijving***

Omschrijving

HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG behorende tot de buitenplaats Coendersborch. De aanleg van het vermoedelijk uit de 16de eeuw daterende borgterrein met grachten, bossen en landerijen is nog in tact. Het huidige 19de-eeuwse huis staat op een ruim, rechthoekig omgracht terrein met lanen rondom. Binnen de omgrachting lagen de moestuin en boogaard (thans weide). Direct aan de zuidelijke buitengracht grenst een wandelbosje met enkele slingerpaden, waardoor het borgterrein als het ware is afgesloten van het erachter liggende gebied. Dit omvat een langgerekt perceel lopende tot aan de Jonkersvaart en eertijds voornamelijk bestaande uit heidegronden die vanaf de tweede helft van de 19de eeuw werden ontgonnen. Thans omvat dit gebied deels in de lengte, deels in de breedte en door greppels en waterloopjes gescheiden weiden alsmede een door enkele slingerpaden doorsneden bosgebied (het

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Coendersbosch; daterend van ná 1850). Langs de west- en oostzijde lopen lange rechte singels, beide met laanbeplanting (onder meer eik). Daarbuiten ligt aan de westkant nog een smal langgerekt bosje met slingerpaden en beplanting van oude bomen en hulst. Vanuit de Jonkersvaart kan water worden ingelaten in een stelsel van (kleine) waterlopen in de lengte en de breedte die aansluiten op een bredere waterloop die is gelegen in de as van het zuidelijker gelegen (wandel)bos- annex weidepercelen. In de as van het huis is in 1920 een oprijlaan met dubbele laanbeplanting (eik) aangelegd om de borg met de toen nieuw aangelegde hoofdweg Marum-Nuis te verbinden. Deze laan wordt aan de westzijde geflankeerd door een sloot met peerdewas; aan weerszijden liggen weidegronden welke aan de uiterste zijden worden begrensd door lanen met grotendeels dubbele beplanting (eik). De centrale laan wordt aan straatzijde gemarkeerd door een ijzeren toegangshek tussen bakstenen pijlers.

Waardering

HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG behorende tot de buitenplaats Coendersborch van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- als voorbeeld van een gaaf bewaard gebleven borgterrein met omgrachting, singels, peerdewas, weidegronden en door enkele slingerpaden doorsneden bosgebied;
- vanwege de visueel-ruimtelijke samenhang met de overige onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg

Monumentnummer*: 528901

Status rijksmonument
Inschrijving register* 18 december 2006
Kadaster deel/nr 82779/164

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Nuis Westerkwartier Groningen

Locatiennaam Locatieomschrijving
Nuis

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Marum B 3326

Omschrijving**

Omschrijving

TUINMUUR behorende tot de buitenplaats Coendersborch. Achter het hoofdgebouw en oorspronkelijk ter afscheiding van moestuin en boomgaard gedeelte, staat een 19de-eeuwse roodbakstenen muur die deels is afgebroken. De muur wordt beëindigd door een ezelsrug en wordt aan één zijde geleed door aan bovenzijde gebogen steunberen. De tuinmuur is in 2004 grotendeels gerestaureerd. De oostelijke beëindiging, aansluitend op de gracht, is in ruïneuze toestand gelaten.

Waardering

TUINMUUR van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de doelmatige vormgeving;
- als karakteristiek en functioneel onderdeel van een historische buitenplaats;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de overige onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie Subcategorie Functie
Kastelen, landhuizen en parken Tuin, park en plantsoen Tuinmuur

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 528902

Status rijksmonument
Inschrijving register* 18 december 2006
Kadaster deel/nr 82779/191

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Nuis Westerkwartier Groningen

Locatiennaam Locatieomschrijving
BY Oudeweg 15, Nuis

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Apartement aanduiding Grondperceel
Marum B 1986

Omschrijving**

Omschrijving

TOEGANGSHEK behorende tot de buitenplaats Coendersborch. Aan het begin van de oprijlaan, in de as van het hoofdgebouw, staat een toegangshek, gemaakt in 1913 bij gelegenheid van het 100-jarig bestaan van het huidige huis. Het hek bestaat uit vier roodbakstenen vierkante pijlers op een hardstenen basement en met geprofileerde bekroning; de middelste twee pijlers zijn hoger en dragen de naam 'COENDERS' 'BORCH'; rozetvormig gietijzeren anker aan voorzijde. Tussen de pijlers een dubbel uitgevoerd giet- en smeedijzeren spijlenhek met krulwerk; aan weerszijden een lager voetgangshek. In 2004 is het hek ingrijpend gerestaureerd, waarbij zowel het hek als de pijlers voor een belangrijk deel zijn vernieuwd met behoud van de oorspronkelijke vorm en maatvoering en enige originele elementen.

Waardering

TOEGANGSHEK van algemeen belang:

- als markering van de toegang tot de buitenplaats;
- als karakteristiek en functioneel onderdeel van de buitenplaats;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de overige onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie Subcategorie Functie
Kastelen, landhuizen en parken Tuin, park en plantsoen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 530400

Status rijksmonument
Inschrijving register* 18 december 2006
Kadaster deel/nr 82784/28

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Nuis Westerkwartier Groningen

Locatiennaam Locatieomschrijving
BY Oudeweg 15, Nuis

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Apartement aanduiding Grondperceel
Marum B 3326

Omschrijving**

Omschrijving

TOEGANGSHEK behorende tot de buitenplaats Coendersborch. De toegang tot het borgterrein wordt in de as van het hoofdgebouw gemarkeerd door een laag, smeedijzeren toegangshek uit de 19de eeuw. Het hek bestaat uit een dubbel uitgevoerd, smeedijzeren spijlenhek met vergulde punten, dat is opgehangen tussen twee hogere stijlen, die worden bekroond door lantaarns van blauw glas; aan de buitenzijden van deze stijlen een vast hek, dat is uitgevoerd conform de draaibare delen. Deze vaste hekken worden beëindigd door kwartronde vleugelstukken met straalvormige invulling.

Waardering

TOEGANGSHEK van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- als markering van de toegang tot de buitenplaats;
- als karakteristiek, functioneel en decoratief onderdeel van de buitenplaats;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de overige onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie Subcategorie Functie
Kastelen, landhuizen en parken Tuin, park en plantsoen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument